

УДК 101.1:316.3

DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.30.9>

РОЛЬ МЕДІА В КОМПЛЕКСНОМУ ВПЛИВІ ІСТОРІЇ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ

Ольга Примаченко

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

бул. Гетьмана Подуботка, 53, Чернігів, 14013, Україна

e-mail: oly9717@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-4223-4812

Стаття присвячена огляду феномену впливу засобів медіа на суспільну свідомість через історію. Історія розуміється як багатоманітний комплекс знань та інформації людства щодо його існування в певному часі та просторі. Останній мас суб'єкт-об'єктні форму і зміст, проявляючись на різних рівнях свідомості – від індивідуальної до суспільної. Одним із засобів формування цих рівнів та видів свідомості є сфера медіа. Починаючи із винаходу книгодруку, суспільство через політиків, ідеологію, науку, освіту і виховання, в цілому, через культуру формує у свідомості громадян образ історії. Цей процес набув певного оформлення з початком друку газет та журналів, далі він був розвинений на платформі аудіо, відео, медійних засобів, які стали масовими у XX столітті. У час інформатизації суспільства, з поширенням інтернету, вплив медіа на свідомість суспільства і його громадян абсолютизував процес осягнення історії у вигляді тотальної інформації й певним чином генерованих знань про неї. Сучасна геополітика, а, особливо, російсько-Українська війна, зумовили новітнє відношення до історії та її сприйняття. Актуальність статті полягає у виділенні основних тенденцій в царині співвідношення мас-медіа та сприйняття, відображення й розуміння історії на рівнях суспільної та індивідуальної свідомості. Наукова новизна базується на спробі системного ретроспективного огляду впливу медіа на свідомість через осягнення історії, розглянутої у суб'єкт-об'єктних вимірах. Методологія викладеного матеріалу заснована на принципах – історико-логічному, системності та комплексності, об'єктивності, інтенціональності, інтерсуб'єктивності, та методах – структурно-функціональному (дав можливість проаналізувати роль і місце мас-медіа в сегменті впливу історії на свідомість), історичному (який сприяв висвітленню ролі та місця мас-медіа у розвитку суспільної та індивідуальної свідомості, в тому числі на платформі сприйняття, відображення та розуміння історії), порівняльному (який уможливив аналіз тенденцій, спільних рис та відмінностей у висвітленні історичної інформації у друкованих і електронних мас-медіа; на герменевтичній методології, яка певним чином досліджує вплив мас-медіа на суспільну та індивідуальну свідомість; застосування методу контент-аналізу дозволило оглядово висвітлити якісні та кількісні характеристики контенту мас-медіа з точки зору їхнього впливу на формування ідеалів, переконань, цінностей, світоглядних орієнтацій, практичних настанов індивідів, соціальних спільнот і суспільства у цілому; фокусоване застосування феноменологічної методології посприяло реалізації принципів інтенціональності й інтерсуб'єктивності; системний підхід було здійснено в сегменті аналізу впливу мас-медіа на політичну, моральну, релігійну та естетичну складові свідомості – індивідуальної та суспільної. Висновки зі статті підсумовують виклад її змісту та окреслюють коло невирішених та проєктивних питань (проблем), узагальнених у теоретичному та практичному контексті.

Ключові слова: історія, свідомість, аудиторія, засоби масової інформації, контент, суспільство, інформаційний простір.

Вступ. Проблема ролі та місця мас-медіа в комплексному впливі на суспільну свідомість шляхом використання подій історії займає важливу позицію в суспільстві

з часів книгодрукування, випуску газет та журналів, креації різноманітних механічних, електричних, електронних, оптичних, й, нарешті, цифрових засобів передавання і сприймання інформації. Цей вплив генерує держава, приватні структури, які в ХХ столітті набули статусу корпорацій, громадські об'єднання і т. п.

Про яку історію йдеться? Мова йде про наукові знання, комплексну інформацію, та, в основному, про популярний виклад історичних фактів та їхнє тлумачення. Ці знання та інформація мають як загально визнаний характер, так і специфікований зміст, форму, організацію, що вони витікають з національних особливостей тлумачення історії. Існування події, що вже відбулась є беззаперечним фактом, проте, проблема тут виникає на етапі трактування цих подій, їх інтерпретації, значення, загальній оцінці як явища.

В основі спрямування цих знань та інформації знаходяться:

А. ідеологія певного політичного режиму;

Б. світоглядні засади існування суспільства в цілому і специфічні особливості відносно історії держав, народів, націй, етнічних спільнот, цінності, ідеали, традиції, ритуали, норми;

В. інформаційна політика, що її втілюють держава та приватні, громадські структури, соціокультурні об'єднання громадян різновекторних форм.

Г. різножанрові форми, методи, засоби, які базуються на техніко-технологічних можливостях подання та сприйняття інформації соціально-історичного змісту.

На кого розрахована така інформація? На суспільство в цілому, на певні держави, країни, їхні об'єднання, на всі рівні соціальних спільнот, й, нарешті, на людину – особистість, індивідуальність. Відносно цих рівнів аудиторії, яка сприймає таку інформацію, остання певним чином кодується, формується, систематизується, класифікується, навіть більше – фальсифікується (йдеться про маніпуляції).

Треба розрізняти рівні комплексного впливу історії через медіа – від індивідуального до суспільного. На індивідуальному рівні історія сприймається у вигляді знань, інформації, образів і т. п. Вона формується у свідомості людини на рівні вищої нервової діяльності, нейрофізіологічних процесів, пам'яті, мови, в цілому – як сприйняття; через освіту, виховання, сімейні стосунки, родові та національні традиції, оточення, релігійні або інші переконання, в цілому, через вплив соціальних та суспільних інституцій. У наш час людина читає друковані видання, сприймає аналогову та цифрову інформацію через електронні та ін. засоби. У результаті особистість рефлексує отримані зовнішні впливи як відображення. І, нарешті, на вищому рівні свідомості індивід розуміє певним чином цю інформацію, знання, контекст їхніх тлумачень, співвідносячи її зі своїми переконаннями.

На суспільному рівні знання та інформація історичного характеру генеруються суспільними інституціями різних рівнів, форм, певним чином накопичуються і розповсюджуються через медіа, які належать як державі, так і приватним, іншим суспільно-соціальним об'єднанням. В цілому, засоби медіа є формою вираження основних суспільних процесів – політики, економіки, культурного життя, світоглядних суспільних орієнтацій у певний проміжок часу. Історичні знання, інформаційне середовище та їх поєднання і науково-популярне тлумачення, на суспільному рівні, відображають ретроспекцію цих суспільних сфер. Основною проблемою статті є огляд сучасних форм реалізації історичних знань, інформації, їхнього тлумачення через комплексний вплив медіа, а, особливо, у час російсько-Української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Це дослідження має міждисциплінарний характер, що окреслено через наступні напрями – соціально-філософський, інформаційно-медійний, соціокультурно-медійний, медіа як вираження політики, маніпулювання індивідуальною і суспільною свідомістю засобами масової

інформації, роль і місце медіа у часи воєнних протистоянь і конфліктів, роль і місце медіа як засобу впливу на суспільну свідомість через інтерпретацію історичних фактів і подій.

Теоретичною базою дослідження новітніх типів мас-медіа та їх ролі в культурному й історичному розвитку, виокремленні ключових характеристик інформаційного суспільства, є праці Д. Белла, Р. Катца, М. Кастельса, Н. Лумана, Т. Стоуньєра, Е. Тоффлера, Ф. Вебстера. Структуру та форми індивідуальної та суспільної свідомості досліджували: М. Вебер, Г. Гегель, Г. Тард, Е. Фромм, В. Шинкарук, В. Якубіна та ін. Вплив мас-медіа на суспільну свідомість проаналізовано у наукових розвідках вітчизняних дослідників – А. Герасимчука, Б. Глотова, В. Воронкової, Ф. Власенка, Н. Ковтун, С. Кримського, О. Поліщук, М. Поповича, П. Сауха, О. Скакуна, В. Слюсаря та ін. Дослідження ЗМІ сучасності та специфіка їх впливу на свідомість отримали розвиток у працях вітчизняних авторів – Л. Мановіча, Б. Потятиника, О. Гресько, В. Шевченко, О. Сенченко. Сучасним змістовним дослідженням є робота Л. Я. Зайко, у якій дослідниця здійснила ґрунтовний аналіз комплексного впливу мас-медіа на суспільну свідомість, переважно, у сфері політики. Проблеми інформатизації соціуму, що постійно зростає, ознаки й специфіку діяльності мас-медіа в умовах розвитку інформаційного суспільства проаналізували: Г. Інніс, Й. Масуда, А. Моль, У. Онґ, Н. Постман, В. Різун, Е. Тоффлер, Ф. Вебстер та ін.

Питання ролі мас-медіа у розвитку суспільства, впливу ЗМІ на культуру і моральні аспекти життєдіяльності присвячені праці: А. Близнюка, С. Демченко, О. Звягіна, Н. Лумана, М. Маклюєна, С. Немировського, Л. Ороховської, М. Різника, М. Тимошика; змістовною є робота О. І. Подарящої; також роботи вчених, які вивчають соціокультурну проблематику в галузі структурних елементів мас-медіа, таких, як: Н. Габор, В. Гоян, О. Гоян, Н. Зражевська, Д. Іванов, В. Кулик, Н. Мантуло, Г. Онкович, І. Чудовська-Кандиба та ін. Взаємозв'язок мас-медіа і політики, владних структур, механізми впливу мас-медіа на політичне спрямування суспільної свідомості, на особистість, розглядаються у роботах П. Бурдье, Н. Гармаш, С. Демченка, О. Бойка, С. Кара-Мурзи, Т. Житнікової, О. Заславської, Г. Почепцова, В. Шейнова. Феномен маніпулювання індивідуальною і суспільною свідомістю засобами масової інформації презентовано в дослідженнях вітчизняних та закордонних філософів – Ж. Бодрієра, О. Зубчика, П. Лісовського, Т. Тепенчак, А. Щербини; політологів та соціологів – О. Бойка, Н. Гармаш, Б. Мотузенка; психологів – Л. Найдьонової, О. Хом'як, В. Шейнова; фахівців у сфері соціальної комунікації – В. Іванова, Н. Грицюти; філологів Р. Блакара, Д. Болінджеря, А. Данилової та ін. Роль і місце медіа у час воєн, у тому числі інформаційних представлених у роботах авторства: Г. Хлистун, у якій автор висвітлює роль медіа, особливо, під час активного розвитку конфлікту та після його завершення; визначає, що медіа формують думку аудиторії про явище та його наслідки, маніпулюючи думками аудиторії, пропагуючи певні ідеали; зумовлюють виникнення реакції своєї аудиторії, яка надалі впливає на перебіг конфліктної ситуації; автор розглянув проблему впливу мас-медіа на перебіг міжнародних конфліктів, значення журналістських матеріалів, які висвітлюють феномен протистояння, їхній вплив на аудиторію [13]. Роботи такого змістового наповнення в І. В. Троцьковець, Н. О. Войтович, О. Вишнякова, Ю. О. Горбань, А. С. Дорошенко, О. В. Курбан, Н. Ф. Семен, Л. Є. Смола, К. М. Родигіна, І. О. Єрмакова. Проблеми функціонування друкованих видань і преси на сучасному етапі досліджено С. Блавацьким, С. Бодруною, О. Кириловою. Дотичною до тематики дослідження є робота О. В. Довгої: Роль і місце кіномистецтва як засобу впливу на суспільну свідомість через інтерпретацію історичних фактів і подій [5]. Робота, авторства О. А. Кузик присвячена висвітленню історії в ЗМІ у працях за кордоном [9].

На нашу думку, вимагає подальшого дослідження маніпулятивний вплив медіа на суспільну свідомість, шляхом неоднозначного і суперечливого трактування питань історії

(людства, окремих країн і спільнот, важливих історичних подій, суспільно-соціальних інституцій, історії повсякденності тощо), особливо, у час кризових ситуацій. Саме такою є ситуація в Україні з 24 лютого 2022 року. Історія України, в контексті всесвітньої історії, багатой історичної та культурної спадщини нашого народу, окремих видатних особистостей, українських національних традицій і особливостей, ментального зв'язку нації, передана через сучасні медіа, набула значення духовно-світоглядної опори, як засіб виживання українства, так і складова частина формування новітньої української нації. Дослідження, здійснені в цій сфері, з урахуванням досвіду інших країн, мають як теоретичний, так і практичний характер, у першу чергу, в напрямі формування національної свідомості українського майбутнього – дітей та молоді.

Метою статті є висвітлення ролі й місця засобів масової інформації в комплексному впливові історії на суспільну свідомість, розглянутих на сучасному етапі та матеріалах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Вже в ранніх державах спостерігався процес впливу на масову свідомість різними методами, у різних формах. У його змісті чітко прослідковувалось звернення до історії – колективної та індивідуальної (в особі представників пануючої еліти, виокремлення героїчних особистостей, інколи з наділенням їх надприродними здібностями), яка відігравала роль одночасно пропаганди, ідеології та світогляду. Цей вплив мав різноманітне світоглядне оформлення – у вигляді міфології, релігії, в цілому, пануючої в суспільстві культури, та продукувався різноманітними засобами масової комунікації, виконаних на різних носіях.

З часу книгодрукування, паперової преси, цей вплив набув тотального характеру, у першу чергу, в провідних державах світу. У них виникають державні та приватні корпорації, які друкували, в тому числі матеріали з історії – держави, країни, її народу; у ХІХ столітті набуло поширення звернення до особистісної історії, історії повсякденності, побуту та ін. У ХХ ст. цей процес опинився під впливом різноманітних ідеологій, пануючими серед яких були: лібералізм та тоталітаризм, розглянутий в його різновидах, таких, як: марксизм-ленінізм-сталінізм (у сср), фашизм (південна Європа), нацизм (Німеччина), японський імперський мілітаризм тощо. Мас-медіа у цей час урізноманітнилися внаслідок використання радіо, телебачення, кінематографу, аудіо та відеоносіїв інформації, різноманітної реклами тощо. У потоці інформації, яка продукувалася в межах ідеологічних та світоглядних парадигм та дискурсів, особливо у кризові часи – у час воєн, революцій, інших суспільно-соціальних катаклізмів, червоною ниткою проходила тема історії, в межах якої факти, події, обставини, що мали особливе значення для історії країни, її соціальних спільнот, були препаровані різним чином, аж до суцільної фальсифікації та маніпулювання.

У післявоєнний час виникли новітні засоби, форми, методи, різновиди мас-медіа, які стали пануючими на рівні державної політики та найвпливовіших приватних структур і громадських об'єднань. У 1980-і роки з'являються нові форми медіа, пов'язані з впровадженням комп'ютерної техніки та появою мережевих технологій, зокрема інтернет. З 1990-их рр. найвпливовіші медійні концерни, поруч із друкowanими матеріалами, перейшли до застосування електронних цифрових форм масової комунікації.

Мас-медіа, виконуючи роль одного з найважливіших інститутів громадянського суспільства, починають забезпечувати інформаційні потреби соціуму, підтримуючи політичну комунікацію, створюючи новітню інформацію, пропонуючи певні шляхи її осягнення, інтерпретації, спроектований погляд на історію – суспільства, держави, людських спільнот та окремих особистостей. Значну роль в цьому процесі відіграють *громадські медіа*, які креатують дискусії, залучаючи пересічних громадян, об'єднаних певними цілями,

намірами та ін. ЗМІ, також, застосовують у своїй практиці інформацію з історії, залучаючи до її викладення провідних фахівців-істориків та інших гуманітаріїв.

Процес впливу мас-медіа на суспільну свідомість спирається також на *психологію*, яка функціонує в об'єкт-суб'єктному комплексі. У тому числі через спровокований виклад історії, мас-медіа підтримують масове спілкування, впливають на формування, закріплення і зміну загальносуспільних настанов та орієнтацій, виникнення певних суспільних настроїв та громадської думки, підштовхують суспільство до дій запланованого характеру. Історія (на рівні масового споживання) в цьому потоці виконує певні функції:

1. Є засобом інформування людей стосовно виникнення того чи іншого суспільного, соціального явища, перебігу певних подій, формою інтерпретації історичних фактів.

2. Насичує суспільну та індивідуальну свідомість знаннями та інформацією з метою соціалізації особистості, формування певних образів.

3. Підтримує в громадянах відчуття соціальної спільноти, приналежності до певних етнічних груп та організацій.

Психологія, розглянута в її історично-ментальному сегменті, певним чином узгоджується з «політикою пам'яті», яка є вираженням контролю владної верхівки чи пануючої еліти над побудовою структури знань та уявлень про минуле, що здійснюється через інтерпретацію історії, організацію історичної освіти певних суспільних груп, музейної й архівної справи, монументальної пропаганди, відбору творів літератури та мистецтва, різних форм міфологізації (відзначення свят, символіка, меморіали), топонімічні назви (перейменування населених пунктів, вулиць та ін.), і, особливо, мас-медіа.

У сутності сучасної медіакультури, культури електронного відтворення і використання інформації, колективна пам'ять зводиться до калейдоскопічного набору образів, що мігрують, перетворюючись на «місця псевдопам'яті». Цей момент є фактором деморалізації пам'яті, яка перетворилась на безособові гігабайти, що редукують як, у цілому, багатство людської цивілізації, так і її етнічні сегменти. Звернення мас-медіа до проблем «історичної пам'яті», популяризація певних «місць пам'яті», історичних символів (таких, як Стіна плачу в Єрусалимі, меморіал Е. Преслі в Мемфісі, Бастилія та ін.), у наш час яскраво засвідчують зв'язок комерції та історичної пам'яті [8, с. 156].

Медіакультура сучасності перетворилась на антиісторичну структуру, байдужу до живої історії та її правдивого викладу. Медійна сфера перебрала на себе процес популярного викладу історії, застосовуючи здебільшого сфальсифіковані та певним чином зманіпульовані факти та знання з історії. Мас-медіа у наш час систематизують, класифікують, кодують та розкодовують інформацію історичного характеру, одночасно, задовольняючи інтереси пануючого політичного режиму, приватних, громадських структур, певних соціальних спільнот різного рівня і діяльнісно-політичного спрямування.

В Україні, медіа в царині комплексного впливу історії на суспільну свідомість, визначаються певними особливостями. По-перше, протягом 1990-их – початку 2000-их років, історія, всесвітня та вітчизняна, переглядалася; сталася трансформація в аспекті історичного знання, взятого на рівні філософії історії, історіософії, історіографії, джерелознавства, інших аспектів історичного знання (та спеціальних історичних дисциплін) як науки, та в її популярному викладі. Мас-медіа активно пропагували новітнє бачення вітчизняної історії через телебачення, друковані ЗМІ, інтернет, блогерство. Історична інформація була активно залучена до кластера політичних ЗМІ, упроваджена на рівні пропаганди та ідеології, продукуваних певними політсилами.

Проблема інтерпретації історичної інформації залишалася особливо актуальною в Україні й на початку XXI ст., оскільки друковані ЗМІ й телебачення були найбільш поширеними у боротьбі за увагу пересічного громадянина. Сьогодні бачимо зовсім інші

процеси – кількість друкованих видань, які висвітлюють питання історичної галузі, значно зменшилася, російськомовний кластер інформації поступово витісняється з інформаційного середовища. Телебачення залишається одним із масових джерел соціальної актуальної інформації, українці мають змогу долучитися до перегляду передач, програм, різножанрових фільмів, історичного характеру, які засновані на баченні історії провідними науковцями, популяризаторами вітчизняного історичного контенту, журналістами тощо. Таку ж функцію виконує і радіомовлення, яке певним чином оперує інформацією історичного характеру.

Починаючи з 2010 року, пролонговано тривав процес навіювання українству парадигм, генерованих проросійськими агентами, проповідниками та практиками “російського миру”, “новоросії” про спільну історію, братні народи та історичну приналежність України до росії, її неможливості існувати як суверенна держава. Важливим чинником залишався і відсоток російськомовного контенту. Основні теми розбрату та маніпуляцій в ЗМІ на історичному ґрунті можна виокремити відповідно до історичного періоду:

1. Факт існування Київської Русі та росія як єдина правонаступниця державності “колиски трьох братніх народів”.
2. Особистість Б. Хмельницького та Переяславська угода 1654 року.
3. Цивілізаційна роль Катерини II та Потьомкіна на півдні України (фактично у XVIII ст. росія окупувала цю територію і знищила все, що було побудовано до них).
4. Українсько-польські конфлікти різних часових та історичних періодів.
5. Історія та діяльність ОУН-УПА та особистість С. Бандери.
6. Міф про створення України радянською владою (звеличення більшовицької влади й повне ігнорування навіть згадки про існування УНР, П. Скоропадського).
7. Голодомор 1932-1933 р.
8. Велика вітчизняна війна 1941-1945 рр.
9. Розпад Радянського Союзу.
10. Трагування подій в Україні у 2014 р. як “незаконний переворот”, міфічні нацисти, теорія всесвітньої змови та зовнішнього управління, утиски російськомовного населення (цей напрям маніпуляцій щоденно обростає новими доповненнями з боку російських пропагандистів для виправдання війни).

Якщо, у більшості країн, історія є об’єднавчим чинником нації, то наша держава має давню і непросту історію, завдяки чому історичні знання стали фактором зловживань і маніпуляцій для втілення політичних амбіцій і розбрату всередині країни. Результати цієї діяльності стали одним із факторів складної геополітичної ситуації, та різноманітних негараздів соціально-громадянського характеру і врешті, подібні наративи, стали складовою частиною пропаганди та російського вторгнення 23 лютого 2022 року. Сьогодні ці ідеологічні диверсії заборонені на всіх рівнях, російській пропаганді та ідеології, в тому числі на теренах історії, поставлений надійний заслін, журналістика активно залучена до розвінчування історичних міфів та справжньої брехні, спроб сфальсифікувати історію.

Важливим чинником зрушень у сфері медіа став масовий доступ до інтернет-мережі. Ця масовість сьогодні підважується тим фактом, що інтернет-медіа та функціонування соціальних мереж призводять до їх активного використання у веденні конспіративних та інформаційних війн різної локалізації [7, с. 34]. Сьогодні на інтернет теренах точиться безжална інформаційна війна – війна світоглядів та ідеологій, фактів та їхнього тлумачення й особливо це загострилось в час широкомасштабного вторгнення рф, бо правда стала засобом виживання. Варто зазначити, що саме інтернет став рушійною силою з “розвінчування міфів” російської пропаганди (ресурс Stopfake, проєкт “По той бік новин”, сайт сатиричних вигаданих новин UaReview та багато інших).

А. С. Мадей виділив основні тенденції у напрямі висвітлення історичного контенту, зокрема, у вітчизняній періодиці: "...тенденція олюднення публікацій, тенденція суб'єктивності подачі матеріалів, журналістські матеріали стають персоніфікованими...у зв'язку із подіями Євромайдану, конфліктом з Російською Федерацією, подіями в АТО/ООС: активізація засадничої ролі культури та історії у формуванні й просуванні цінностей та ідентичностей, із яких формує себе сучасне суспільство, а також помітне увиразнення активної та відповідальної ролі журналістів, культурних критиків, істориків, які стали головними коментаторами й лідерами думок суспільства, й не лише в Україні, а й на шпальтах світових медіа..." [10, с. 96].

У дискусійному контексті з приводу впливу історії на суспільну свідомість через медіа, виступив Володимир В'ятрович. Історик і політичний діяч зауважив, що уявлення суспільства, зокрема, про проблеми минулого, формують засоби масової інформації та навів приклад Польщі, у якій функціонують десятки науково-популярних видань (у вигляді щотижневиків, місячників), що доносять інформацію про ті чи інші аспекти польської й світової історії. Разом із тим, В. В'ятрович визначив процес суб'єктивного застосування даних з історії журналістами на догоду оперативним виданням з метою швидкого зиску як "таблорізація", вона, на його думку, яскраво проявилася в дослідженнях історії українсько-польського конфлікту в роки Другої світової війни та в перші повоєнні роки. Автор пропонує брати коментарі, в основному, у тих істориків, яким є притаманними гострі та безапеляційні оцінки важливих історичних подій [3].

З такими підходами можливо погодитися. На нашу думку, сучасні події значно підвищують загальну роль медіа в справі долучення свідомих громадян до відображення, сприйняття, розуміння реальної історії, у першу чергу, через національно ідентичну авторську і громадянську позицію журналістів. На жаль, стали реальністю факти із загибелі журналістів, специфіки їхнього положення на непідконтрольних територіях. В умовах війни кожне слово, образ, згенеровані мас-медіа, мають певну вагу і цінність. В цілому, вітчизняні медіа виконують поважну місію – берегти духовно-світоглядно-ціннісний потенціал українського народу, нести людям правду про буття українства в історії, непростий історичний шлях українського народу, його співвідношення з іншими народами й державами.

Наукова новизна дослідження відображає роль і місце мас-медіа в процесі формування історичної свідомості суспільства; особливо актуальним є огляд тенденцій розвитку вітчизняних мас-медіа в сенсі викладу історії України, зв'язків українства з провідними демократичними державами на ниві протистояння новочасній агресії та викликів сучасного суспільства.

Висновки

Мас-медіа традиційно виконують функцію доведення до широкої аудиторії такої інформації з історії, яка задовольняє інтереси держави, приватних структур і громадських об'єднань. Цей процес базується на платформі техніко-технологічних досягнень, що дозволяють охопити масову аудиторію. Сьогодні така інформація займає переважно віртуальний комунікативний простір, поширюється на основі найновіших досягнень науки та техніки. Проте, у час інтенсивного впливу мас-медіа на суспільну та індивідуальну свідомість, викликають питання зміст історичної інформації, її світоглядний, ідеологічний та пропагандистський характер. Особливої ваги питання функціонування мас-медіа набули на теренах сучасної України з початком відкритого військового вторгнення РФ, базові навички з медіаграмотності стали життєвою необхідністю. Реалії сьогодення змусили пересічного громадянина нашої держави не лише активно цікавитись подіями, а й вчитись відрізняти правдиву інформацію від фейку й умисної дезінформації, адже після 24 лютого 2022 року

пропаганда з боку агресора це складова частина війни і в умовах бойових дій, військової окупації, розуміння реальної ситуації стає надважливим і може врятувати життя.

Медійній сфері сьогодні належить надвідповідальне і важливе завдання – сприяти згуртуванню українців перед обличчям загрози, вихованню в громадянах відчуття національної ідентичності, поваги до всього українського, відрази до всього “російського”, а, особливо, “радянського”, адже росія веде свою інформаційну війну на історичному ґрунті вже достатньо давно. Варто зазначити, що кардинально змінився підхід і з боку держави у питаннях інформування населення в умовах воєнного стану, якщо порівнювати з періодом 2014-2022 р. Цей процес став вже більш цілісним і скоординованим, держава активно працює в цьому напрямку, залучаючи щодня нові способи та ресурси. Окрім того, важлива роль в інформаційному протистоянні, сьогодні належить соцмережам, блогерам, медіаактивістам, журналістам. Кожен із них використовує свої методи боротьби з роспропагандою, відповідно до власного бачення проблеми.

Тисячі медійників України сьогодні виконують військово-гуманітарну місію з протидії історичній політиці РФ, застосовуючи у своїй патріотичній діяльності правдиві знання та інформацію з всесвітньої історії та історії України для розвінчання наративів російської пропаганди. Це завдання висуває перед наукою (історичною та журналістською) специфічні вимоги – знаходити реальні історичні джерела, популяризувати українську культуру та історію, науково обґрунтованим чином наближати їх до аудиторії, на теоретичному і практичному рівні розробляти методологію новітньої інформаційно-гуманітарної війни, шукати оптимальні шляхи залучення громадян до спротиву окупантам.

Список використаної літератури

1. Вишняков О. Інформаційна війна з Росією: уроки виживання. URL:fakty.ictv.ua/index/readblog/id/1713
2. Войтович Н. О. Сучасна інформаційна війна: Росія проти України. *Обрії друкарства*. 2014. № 1. С. 69-78. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/obdr_2014_1_9
3. В'ятрович В. Таблюдизація історії: роль медіа у висвітленні польсько-української війни 1942-1947 років. *Львівська сесія проекту “Відкрита школа історії”*. 20 січня 2016.
4. Горбань Ю. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник НАДУ*. 2015. №1. С. 136-141.
5. Довга О. В. Мистецтво в соціологічних теоріях XIX – початку XX століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 3. С. 93-96. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkm_2013_3_24
6. Дорошенко А. С. Гібридна війна в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Харків, 2015. № 2(25). С. 21-28.
7. Зайко Л. Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз: дис.. канд. філософських наук (доктора філософії): 09.00.03. Житомир, 2019. 269 с.
8. Коник А. “Історична пам'ять” та “політика пам'яті” в епоху медіакультури. *Вісник Львів. ун-ту. Серія журн.* 2009. Вип. 32. С. 153–163.
9. Кузик О. А. Когнітивні та комунікативні особливості мовленнєвої агресії в політичному дискурсі (на матеріалі електронних видань США та Великої Британії): дис.. канд. філологічних наук (доктора філософії): 10.02.04. Львів, 2019. 296 с.
10. Мадей А.С. Специфіка і тенденції висвітлення історико-культурної проблематики в українському медіа-просторі / II науково-практична конференція «Інструменти

і механізми модернізації наукових та освітніх процесів». Полтава, 18-19 грудня 2020. С. 95-98.

11. Ороховська Л. А. Медіакультура у дзеркалі філософії історії: монографія. Київ, 2015. 334 с.
12. Почепцов Г. Г. Смыслові та інформаційні війни: *Інформаційне суспільство*. 2013. Вип. 18. С. 21-27.
13. Хлестун Г. Вплив мас-медіа на військові кампанії: теорія та історія. *Міжнародні відносини*. 2019, 2(50). С. 53-56.
14. Холод О. М. Медіа й теорії соціальних комунікацій: монографія. Київ, 2017. 409 с.

THE ROLE OF MEDIA IN THE COMPLEX INFLUENCE OF HISTORY ON PUBLIC CONSCIOUSNESS

Olga Primachenko

T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium",

53, Getmana Polubotka Str., Chernihiv, 14013, Ukraine

e-mail: oly9717@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-4223-4812

The purpose of this article is to highlight the phenomenon of the influence of the media on public consciousness through history. History is understood as a diverse set of knowledge and information of mankind about its existence in a certain time-space. The latter has a subject-object form and content, manifesting itself at different levels of consciousness – from individual to public. One of the means of forming these levels and types of consciousness is the media. Since the invention of printing, society through politicians, ideology, science, education and upbringing, in general, through culture forms in the minds of citizens the image of history. This process acquired a certain design with the beginning of printing newspapers and magazines, then it was developed on the platform of audio and video media, which became widespread in the XX century. During the informatization of society, with the spread of the Internet, the influence of the media on the consciousness of society and its citizens absolutized the process of understanding history in the form of total information and in some way generated knowledge about it. Modern geo-politics, and especially the Russian-Ukrainian war, have generally determined the latest attitude to history and its perception. The relevance of the article is to highlight the main trends in the field of the relationship between the media and the perception, reflection and understanding of history at the levels of public and individual consciousness. Scientific novelty is based on an attempt at a systematic retrospective review of the impact of the media on consciousness through the comprehension of history, considered in the subject-object dimensions. The methodology of the presented material is based on the principles - historical-logical, systematic and complex, objectivity, intentionality, intersubjectivity, and methods - structural-functional (which is it made it possible to analyze the role and place of mass media in the segment of history's influence on consciousness), historical (which contributed to the coverage of the role and place of the media in the development of social and individual consciousness, including on the platform of perception, reflection and understanding of history), comparative (which allowed analysis of trends, common features and differences in information coverage (historical) in print and electronic media, on the hermeneutic methodology, which in some way examines the impact of the media on public and individual consciousness, the use of content analysis allowed to highlight the qualitative and quantitative characteristics of media content from the so-called formation of ideals, beliefs, values, worldviews, practical guidelines and individuals, social communities and society as a whole; focused application of phenomenological methodology contributed to the implementation of the principles of intentionality and intersubjectivity; a systematic approach was implemented in the segment of analysis of the influence of the media on the political, moral, religious and aesthetic components of consciousness - individual and social. Conclusions from the article summarize its content and outline the range of unresolved and projective issues (problems), taken in theoretical and practical context.

Key words: history, consciousness, audience, mass media, content, society, information space.